

Erasmus projekt TRACE

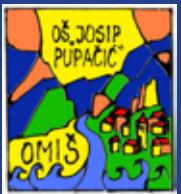
„Traditional children's stories for a common future“

OŠ Josip Pupačić, Omiš

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

PARTNER:

GRAD OMIŠ

NAKLADNIK:
Osnovna škola Josip Pupačić

AUTORI:
Davorka Deur, prof.
Marina Fistanić, prof.
Bernarda Klarić, mag. educ. philol. croat.

TRADICIJSKE PRIČE
PRIKUPILA I PRIREDILA:
Marija Šarac, prof.

NASLOVNA STRANICA
I LIKOVNI RADOVI:
učenici OŠ Josip Pupačić

LEKTORIRALE:
Marina Fistanić, prof.
Bernarda Klarić, mag. educ. philol. croat.

ZA NAKLADNIKA:
Davorka Deur, prof.

GRAFIČKA PRIPREMA I TISAK:
Tiskara Kovačić, Omiš

28. svibnja, 2021., Omiš

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 001103714.

Davorka Deur, prof.
Marina Fistanić, prof.
Bernarda Klarić, mag. educ. philol. croat.

Erasmus projekt TRACE

„Traditional children's stories for a common future“
OŠ Josip Pupačić, Omiš

Osnovna škola Josip Pupačić
Omiš, 2021.

Sadržaj

1. Projekt TRACE - „Traditional children's stories for a common future“	6
2. Osnovna škola Josip Pupačić Omiš	8
3. Tradicionalna priča u nastavi	12
3.1. Tradicionalna dječja priča u projektu TRACE	14
3.2. Vrijednosti u pričama	15
3.2.1. Etične i moralne vrijednosti u tradicionalnim dječjim pričama	16
3.3. Zašto djeca vole tradicionalne priče	19
4. Tradicionalne dječje priče projektu TRACE	20
4.1. Tradicionalne dječje priče	20
Crvene stine	21
Ni u drvo, ni u kamen	25
Crni ovan	29
4.2. Radionice u OŠ Josip Pupačić	32
4.2.1. Primjer radionice (Crni ovan)	32
5. Rezultati projekta TRACE	34

1. Projekt TRACE - „Traditional children's stories for a common future“

Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagreb odobren je projekt TRACE Erasmus+ K2 Agencije za mobilnost i programe EU, vrijedan 178.330,00 eura, a provodi se od 1. rujna 2018. do 31. kolovoza 2020. godine u suradnji sa suradnicima iz Hrvatske, Grčke, Latvije i Španjolske. Zbog pandemije bolesti COVID-19 i nemogućnosti provedbe projektnih aktivnosti u prvotno ugovorenome vremenu trajanja do 31. kolovoza 2020. trajanje projekta Traditional children's stories for a common future – TRACE produljilo se za 11 mjeseci, točnije do 31. srpnja 2021. godine.

Svrha je Projekta upoznati ciljne skupine, učitelje, edukatore i knjižničare, koji rade s djecom u dobi između šest i 12 godina, s tradicionalnim dječjim pričama iz partnerskih zemalja, a posredno i s kulturom tih zemalja. U sklopu Projekta TRACE bit će prevedena najkvalitetnija dječja literatura iz partnerskih zemalja na pet europskih jezika partnerskih zemalja i engleski jezik. Također, u planu je organizacija mnoštvo radionica za učitelje, knjižničare i edukatore, kako bi ih se upoznalo s kreativnim i inovativnim metodama poticanja djece na čitanje, kritičko razmišljanje i vlastito istraživanje europske kulture i europskih zemalja preko njima bliske literature – tradicionalnih dječjih priča, koje su vrijedan dio europske kulturne baštine.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu koordinator je Projekta, a suradnici na Projektu su Udruga za poticanje neformalnog obrazovanja, kritičkog mišljenja i filozofije u praksi Mala filozofija (Zadar, Hrvatska), Osnovna škola Josip Pupačić (Omiš, Hrvatska), University of Peloponnese (Tripolis, Grčka), Biedriba Radošās Idejas (Riga, Latvija) i Fundación Euroárabe de Altos Estudios (Granada, Španjolska).

2. Osnovna škola Josip Pupačić Omiš

OŠ Josip Pupačić Omiš i njegovanje života i djela Josipa Pupačića i tradicijskih običaja Omiškog kraja

Osnovna škola Josip Pupačić je jedina škola u gradu Omišu. Njezini temelji nas vode daleko u prošlost prije 189 godina. Neprekidan rad Škole može se pratiti od 1832./1833. kada je za učitelja postavljen Bernard Paštrović, «pripremljeni» učitelj koji će se u Omišu zadržati do 1848. god. Škola je niža osnovna - dva razreda, a najstariji školski imenik je iz 2. polugodišta 1835. kada ju je pohađalo 48 učenika.

Tijekom dva stoljeća postojanja mijenjala je prostore u kojima je djelovala. Do 1932. kada je sagrađena prva školska zgrada rad škole se je odvijao u raznim crkevenim i privatnim kućama. Sadašnji školski prostori su izgrađeni 1978. no i dalje nedostatni za potrebe odgoja i obrazovanja osnovnoškolske djece.

Školi pripada i 12 km udaljena osmogodišnja područna škola u Kučićima koja djeluje od 1909. godine, a pripojena je našoj školi sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Kučiće su slikovito dalmatinsko selo sa malim krškim poljima smješteno na visoravni iznad kanjona rijeke cetine ispod Omiške Dinare. Uz Kučićane školu su pohađaju Penšićani dok u Svinišću već desetak godine nema djece osnovnoškolskog uzrasta.

Osnovnu školu u Omišu pohađa desetljećima veliki broj učenika sa širokog i raznovrsnog upisnog prostora: gradsko područje samog Omiša, primorskog pojasa prema istoku kojem su Nemira, Ruskamen, Stanići, Lokva Rogoznica, Medići, Mimice, Pisak, a prema zapadu je to područje Duća. Tu je još na brdu slikovito Slime udaljeno 25 km i iza brda u kanjonu rijeke Cetine Zakučac.

U ovoj školskoj godini školu pohađa 930 učenika u 51 razrednom odjelu. Odgoj i obrazovanje provodi 96 učitelja i stručnih suradnika uz pomoć 15 asistenata u nastavi, 3 zaposlenih u administraciji i 10 spremaćica i 2 domara.

Slime je rodno mjesto hrvatskog pjesnika Josipa Pupačića čije ime nosi škola, a Zakučac je rodno mjesto hrvatskog pjesnika i prevoditelja Jure Kaštelana, a Kučiće rodno mjesto svjetski poznatog marulologa akademika Mirka Tomasovića. Sva trojica su bili učenici naše škole.

Prigodom posjete školi u Kučićima akademik Mirko Tomasović je zapisao: „Na ovom mjestu sam naučio pisati i tme se bavim čitavog života.“

Bivši učenici su još slikar Milovan Stanić, kipar akademik Kažimir Hraste. Brojni znanstvenici Našu školu je pohađao veliki broj svjetski poznatih

sportaša: Ivan Perišić, Petra Martić, Andrija i Toni Žižić.

Prirodna raznolikost uz more i rijeku te čarobna brda i planine posebno nadahnjuju ljudе tijekom prošlosti, i sada, što se odražava u tradiciji ovog kraja. Njegovanje tradicije omiškog kraja je posebnost osnovne škole Josip Pupačić Omiš.

Kurikulumske posebnosti u njegovanju života i djela Josipa Pupačića i tradicijskih običaja Omiškog kraja:

Zadnji tjedan u nizu od 28 godina škola obilježava **Tjedan Josipa Pupačića** - kada odlazimo u pjesnikovu rodno selo Slime gdje se nalazi rodna kuća i Memorijalna izložba Josipa Pupačića koju vjerno njeguje pjesnikova obitelj. Provodimo nacionalni literarno-likovni natječaj *Josip Pupačić i ja* koji ima i međunarodne razmjere i na Slimenu proglašavamo laureate natječaja. Tijekom Tjedna Josipa Pupačića organiziramo školski *Pričigin* u suradnji sa splitskim Pričiginom, *Dječji festival* za koji se učenici cijelu godinu pripremaju za vokalno solo izvođenje, također organiziramo i *Izložbu likovnih radova pristiglih na natječaj*. Redoviti gosti Tjedna Josipa Pupačića su hrvatski književnici i znanstvenici. Obilježavamo ga i tijednim raznovrsnim školskim aktivnostima. Tjedan Josipa Pupačića smo organizirali virtualno u 2020. godini u kojoj nas je zatvorili u domove strašni Covid 19.

Obilježavajući 50. godina pogibije Josipa Pupačića, kćerke Rašeljke i supruge Benke sva događanja smo organizirali u živo poštujući mjere za suzbijanje korone i koristeći prirodno kruženje kojim smo posebno bogati – prostor između škole, Gradske knjižnice i Centra za kulturu, Slime, tvrđavu Mirabellu, Galeriju AZ, školsko dvorište.

Vodeći se činjenicom da je Omiš koljevka klapskog pjevanja prije 23 godine je osnovana dječja klapa **Bepo** ime smo odabrali jer su Josipa Pupačića zvali Bepo. Ova dječja vokalna skupina njeguje troglasno i višeglasno klapsko pjevanje posebno aranžirane pjesme za dječje glasove koje često priređuje njihova voditeljica Marija Didović. Klapa Bepo je obilježila 2018. g. 20 godina postojanja i tom prilikom izdala svoj drugi nosač zvuka. Dječja klapa Bepo sudjeluje redovito na svim smotrama dječjeg klapskog pjevanja gdje osvaja prva mjesta, nastupila je i na glasovitom Međunarodnom natjecanju

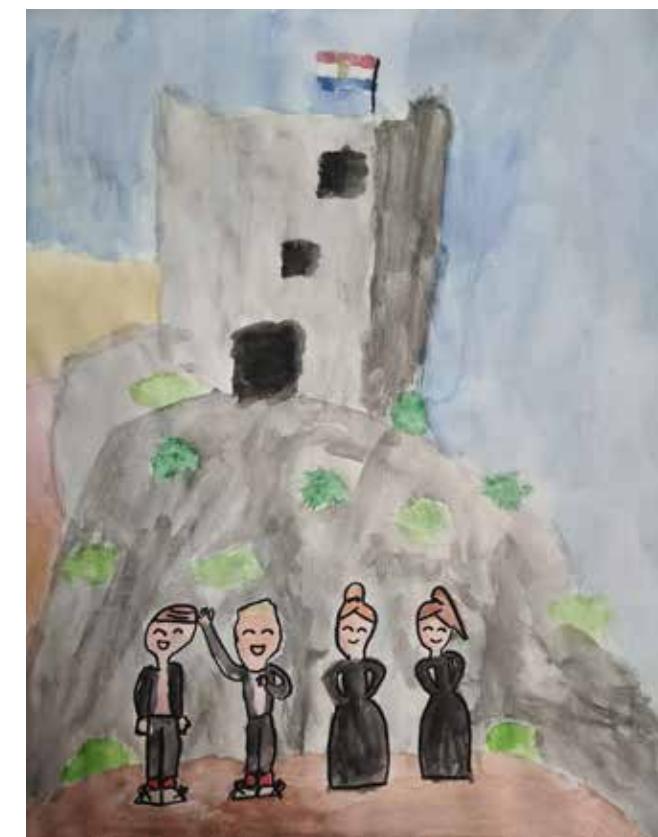

u koralnom pjevanju u Veroni. Ova dječja klapa godišnje nastupi više od četrdeset puta na raznim događanjima.

Nakon ovako dugog perioda postojanja uočavamo da skoro nema odrasle klape u Hrvatskoj čiji poneki član nije potekao upravo iz Dječje klape Bepo. Ove godine smo u suradnji sa festivalom dalmatinskih klapa, Agencijom za odgoj i obrazovanje i Centrom izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije suorganizatori Smotre dječjih klapa u Omišu.

U školi od 2002. godine djeluje učenička zadruga **Rašeljka** koja nosi ime po kćeri Josipa Pupačića. Zadruga je prepoznatljiva na svim razinama lokalnoj, županijskoj i državnoj. Do sada je izradila i izložila niz proizvoda (suvenira, vodiča, prospekata) promičući učeničku kreativnost i poduzetništvo. Posebno smo ponosni na izradu naših suvenira magnetnih prirodnih oblutaka *Bepo i Bepina* koji su certificirani zaštićen proizvod.

Posebnost su aktivnosti u **PŠ Kučiće** gdje provodimo tradicijske radionice sa učenicima i njihovim obiteljima svih generacija. Započeli smo tradicijskim prikazima starih običaja, načinom života, zanata, dječjih igara uz dan sv. Luke zaštitnika Kučiće. Posebnu toplinu donosi izrada golubica od srčike smokve koje se rade pred Cvjetnicu kada je stablo smokve u takvom stadiju vegetacije koje dozvoljava odvajanje srčike iz grane. Ovim golubicama se ukrašavaju grančice masline. Radionica izrade svirala od jasenovine je obnovila melodiju jasenovih svirala koja je odavno zatihnula u ovom mjestu. U školi smo

organizirali i radionicu izrade igračaka od žejudi (hrastovog žira). U Kučićima se kroznjegovanje pasionske baštine uz izradu golubica i obnovila izrada autohtonog bubenja. Ovim bubenjem se je izvodilo bubenjanje u velikom tjednu kada od Velikog petka do uskrsnog jutra utihnu crkvena zvona. Bubnjevi su označavali sve što inače označavaju crkvena zvona.

Sudjelujući u projektu TRACE otrgnuli smo iz zaborava i usmene predaje te zapisali tri narodne dječje priče koje su nastale na našim područjima. To su priče **Crni ovan, Ni u kamen ni u drvo** i **Crvene stine** koje u sebi nose duboke odgojne poruke djeci u vremenima prije vladavine medija i tehnologije, ali zato ništa manje poučne i vrijedne današnjim generacijama. Napisali smo i izdali smo knjižicu *Provedba Erasmus projekta TRACE Traditional children's stories for a commom future* u OŠ Josip Pupačić, Omiš koja daje novo svjetlo na tek odškrinuta vrata riznice narodnih običaja Omiškog kraja.

3. Tradicionalna priča u nastavi

Školskim kurikulumom planiraju se različiti projekti i programi, kojim se učenicima omogućava upoznavanje hrvatske tradicije i kulture kao dio osobnoga i nacionalnoga identiteta. Mogu se planirati i izvannastavne aktivnosti koje će njegovati i poticati na stvaranje tradicionalne priče.

Tradicionalne priče zastupljene su u nastavi kroz cijelo osmogodišnje osnovnoškolsko obrazovanje. U razrednoj nastavi (učenici uzrasta od 7 do 10 godina) i u predmetnoj nastavi (učenici uzrasta od 11 do 14 godina) tradicionalne priče obrađuju se kao lektira i kao književni predlošci na satovima književnosti.

Na satu se obrađuju temeljna obilježja tradicionalnih priča kroz različite vrste tekstova, od narodnih bajki, legendi, priča, pripovijedaka, pjesama do jednostavnijih književnih tekstova kao što su anegdote, vicevi, zagonetke i poštапalice. Tradicionalna priča je i na popisu lektire.

Sve priče imaju jednu ili više etičkih vrijednosti koje želimo približiti djeci. Kroz tradicionalne priče, nastava se može raditi i u korelaciji s drugim predmetima s kojima je priča povezana (Geografija, Povijest i dr.) S obzirom na širok opus priča u udžbenicima, učitelji mogu sami odabrati koje će priče s djecom obraditi. Radimo s djecom u paru ili skupini, naglašavajući tako važnost suradničkog učenja i povezivanja jednih s drugima. Na nastavi organiziramo i debate, dramatizacije književnih tekstova, radionice stvaralačkog i kreativnog pisanja. Ponekad, provodimo i integrirane i projektne dane.

Metode koje koristimo u nastavi su: metoda čitanja i rad na tekstu, metoda pripovijedanja, izrada plata i drugih oblika likovnoga izražavanja, istraživačka nastava, metoda kritičkoga mišljenja, metoda rasprave, metoda aktivnoga učenja.

RAZREDNA NASTAVA				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
LEKTIRA	Braća Grimm: Bajke	Ezop: Basne H.C. Andersen: Bajke C. Perrault: Bajke	Hrvatske narodne bajke Legende užeg zavičaja Ezop: Basne Legende i priče drugih naroda: Zašto žabe krekeću, priča iz Vijetnama	Ivana Brlić Mažuranić: Priče iz davnina Hrvatske narodne bajke Legende o prošlosti Hrvata Legende i priče drugih naroda: Vinograd, izraelska narodna priča Sudac izriče pravdu, indijanska narodna priča I. A. Kirilov: Vuk i mačak, basna

PREDMETNA NASTAVA				
	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred
LEKTIRA	Aleksandar Puškin, Bajka o ribaru i ribici Šaljive narodne priče	Ivana Brlić Mažuranić: Priče iz davnina August Šenoa, Povjestice Alojz Majetić, Omiški gusari Dubravko Horvatić, Junačina Mijat Tomić	Vladimir Nazor, Pripovijetke Gustav Schwab, Najljepše priče klasične starine Hrvoje Hitrec, Hrvatske legende	Đuro Sudeta, Mor Marija Jurić Zagorka, Kći Lotrščaka

3.1. Tradicionalna dječja priča u projektu TRACE

Dječje priče vrlo su dobar medij za razmišljanje, razumijevanje i objašnjavanje stvari u stvarnom svijetu, stvari u virtualnom svijetu i stvari u svakom mogućem svijetu. Ideja o korištenju dječjih priča u obrazovanju za podučavanje djece razmišljanju nije nešto novo.

Ako se osvrnemo u doba renesanse, možemo pronaći zanimljivu teoriju Erasmusa Desiderija o basnama. Tvrdi: „Može li se išta bolje prilagoditi mладenačkim sposobnostima kao čitanje drevnih basni? Jer privlače se ljubavlju, dobri su za pouke morala, pomažu rječniku. Ne postoji ništa što dječak spremnije sluša od Ezopovog apologa koji pod okriljem ugodne priče podučava mlade same biti filozofije.“

Baš kao i basne, bajke uvijek daju istu pouku, neovisno o dobu u kojem se čitaj. Dijete će je interpretirati na njemu svojstven način koji odgovara njegovim potrebama i interesima. Kad odraste, dublje će ući u samu pouku, ali će ta pouka u svojim temeljima ostati jednaka. Pouka je bajke da su poteškoće u životu neizbjegne i da se protiv njih mora boriti i iz te se borbe, ako se ne poklekne, izlazi kao pobjednik, junak. Bajke dijete suočavaju sa suštinom problema, ne prikazuju zamršeni problem, jer bi to zbog djetetova stupnja razvoja bilo neprihvatljivo, i daju jasne karakteristike svojim likovima.

Možemo im se vraćati iznova i iznova, dok nas život uvjerava da preformuliramo i preispitamo ona osnovna filozofska pitanja o onome što znamo i vjerujemo, o dobrom i zlom, o ljudskim odnosima i sebi, pitanja koja su od značaja za ljude u svim dobima i fazama života.“

Gotovo sve tradicionalne dječje priče imale su moralnu pouku i ona se može koristiti za razvijanje razmišljanja kod djece. Uz pravilnu odgojnu metodu, svaka tradicionalna dječja priča može postati priča o razmišljanju.

3.2. Vrijednosti u pričama

Vrijednosti osmišljavaju ljudski život, no unatoč tome nema općeprihvaćene definicije toga pojma. One su definirane kriterijima prema kojima se određuje smisao života, ali i smisao cijelog svijeta. Zato kažemo da su vrijednosti organiziran skup općih uvjerenja, mišljenja i stavova o tome što je ispravno, dobro i poželjno. Vrijednosti nam nisu urođene; usvajamo ih tijekom života, podložne su promjeni i nužne za život u društvu, dio su našeg svijeta kvalitete i vezane su uz osobe, stvari i događaje.

Moralne vrijednosti smatramo najvišim naravnim vrijednostima. Čovjekova dobrota, čistoća, istinoljubivost, pravednost, čestitost, poniznost čine ga uistinu ljudskim bićem koje nije određeno isključivo biološkim ili društvenim prepostavkama. Preduvjet razvijanja moralnih vrijednosti je sloboda, a iz nje proizlazi i odgovornost. Von Hildebrand poštovanje smatra osnovom svih moralnih vrijednosti jer je čovjek bez poštovanja nesposoran za podlaganje sebe ili za bilo kakvo odricanje, pri čemu je rob taštine, egoizma ili požude.

Možda u tom može pomoći lista od osam vrijednosti koje Kidder smatra nadređenima svim ostalim: ljubav, istinitost, poštenje, sloboda, jedinstvo, tolerancija, odgovornost i poštivanje života. Te su vrijednosti jamačno moralne vrijednosti, a u njihovu usvajanju i razvoju neupitna je važnost moralnog odgoja. Upravo se ovim vrijednostima uči u tradicionalnim dječjim pričama.

Vrijednosti prožimaju svaki aspekt društvenog života i karakterističan je isključivo za ljudsku vrstu. Ostvaruje se usvajanjem određenih znanja (moralnih kriterija, pravila, načela, normi i kategorija) na osnovi kojih se formira sustav moralnih uvjerenja, stavova i vrijednosti u skladu s kojima čovjek treba djelovati (da moralni odgoj ne bi postao samo moralni formalizam), odnosno usvojiti naviku moralnoga ponašanja. Osnovni cilj vrijednosti odnosi se na formiranje pojedinca kao moralnog subjekta koji misli, osjeća (emocionalno je vezan uz moralne spoznaje) i djeluje u skladu sa zahtjevima društvenoga moralita, koji će jasno razlikovati dobro od zla.

Vrijednosti moraju imati obrazovnu i oblikujući sastavnicu. Potonja je usmjerena na izgrađivanje i oblikovanje ljudskih odlika koje čovjeka čine dobrom osobom. Težište je na osjećajnoj i voljnoj sferi čovjekova života, a odgojni se učinci očituju u poštenju, čestitosti, istinoljubivosti, pravednosti, poniznosti, u ljudskim uvjerenjima i stavovima protkanima humanošću, u odgovornu prosuđivanju i djelovanju u skladu s nabrojanim vrijednostima.

»Zašto treba biti usvajati vrijednosti? Ako npr. sebičnost prihvativimo kao

univerzalni princip, svatko će slijediti samo svoje vlastite impulse i sklonosti. Kad bi svatko slijedio samo svoje impulse i sklonosti, to bi bilo svima štetno. Zbog toga moralni razlozi moraju biti superiorni običnim razlozima. Ako netko prihvati princip za koji samo misli da je moralan, pravi moralni razlog mora postati zainteresiran za 'samoga sebe'. Iz etičke perspektive djela moraju biti dobra zbog onoga što je ispravno, a ne zbog posljedica što ih proizvode.

3.2.1 Etične i moralne vrijednosti u tradicionalnim dječjim pričama

Etika (prema grčkom ἡθικός: moralan, čudoredan), skup načela moralnoga ponašanja nekoga društva ili društvene skupine koja se zasnivaju na temeljnim društvenim vrijednostima kao što su: dobota, poštenje, dužnost, istina ljudskost itd.

Etika je znanost o moralu kao društvenom fenomenu koji se izražava u konkretnim ljudskim postupcima u okviru pravila, maksima i civilizacijskih zasada jednoga društva; ona je filozofska disciplina koja ispituje zasnovanost i izvor morala, temeljne kriterije za vrjednovanje te ciljeve i smisao moralnih htijenja i djelovanja.

Termin „moral“ nastao je od latinskih riječi: mos, moris – običaj, pravilo, zakon; mores – vladanje, čud, način ponašanja ljudi i shvaćanje tog ponašanja; odnosno moralis – čudoredan, moralan. „Moral je konkretni oblik ljudske slobode, normiran određenim (pisanim ili nepisanim) kodeksom ponašanja i djelovanja.“ (Talanga)

Moral se može odrediti kao jedan od načina reguliranja međuljudskih odnosa, kao sustav društvenih normi, pravila i načela o ljudskom ponašanju u društvu. Sukladno tomu, razvijanje morala je nužno za život u zajednici pa se i moralne vrijednosti nastoje usaditi članovima društva već u ranom djetinjstvu. Dijete se rađa kao osoba koja po svojoj naravi nije moralno biće, već moralnim bićem postaje odgojem u okolini koja mu pruža moralni razvoj i zbog toga je vrlo važan odnos etike i odgoja. Jean Piaget bio je filozof i značajan psiholog poznat po svojim istraživanjima moralnog razvoja djeteta. Piaget, kako ističe Talanga (1999) tvrdi da dijete na početku uči moralna pravila i njihovu primjenu tako da se moralna svijest svodi na praksu pravila, a dijete ih shvaća onako kao što se u igri shvaćaju pravila igre.

Za vrijeme svog djetinjstva dijete uči o dobru i zlu iz svoje okoline upijajući različite „signale“ o dobru i zlu, a kada ono nauči što je dobro i zlo moći će se koristiti moralnim znanjem koje je preduvjet čovjekova moralnog ponašanja.

Kod djece je nestalno poimanje dobra i zla jer se ono mijenja u raznim razdobljima njihova razvoja pa ona tako pokazuju znakove savjesti. Roditelji su za njih izvor svega dobrega na svijetu pa iz tog razloga dijete prihvata vrijednosti roditelja, njegovo mišljenje, stavove i mjerila dobra i zla, a to sve uglavnom usvaja putem zabrana i ograničenja kad se ne ponaša u skladu s tim mjerilima.

Kroz svakidašnji život možemo uvidjeti da pojам dobra i zla može biti relativan te da ga se može sagledati iz više perspektiva pa tako jedna situacija ili određeno ponašanje za jedno dijete može značiti dobro, dok bi za drugo dijete to bilo zlo.

Djeca su ta koja opažaju, oponašaju i prihvataju sve one oblike poštenja, velikodušnosti, altruizma, poštovanja prava i dobrobiti drugih koji se pojavljuju u njegovoj okolini, dok su odrasli ti koji su odgovorni da prepoznaju i opaze moralne i spontane oblike ponašanja djeteta, te ga u tom slučaju trebaju pohvaliti, ohrabriti i nagraditi za takvo ponašanje.

Odrasli su također dužni razgovarati s djecom te im objasniti zbog čega određeno ponašanje može biti dobro i kakve sve ugodne osjećaje budi u onome kome je namijenjeno. Kada dijete čini dobro, najvažnije od svega je da ga se potakne i osvijesti da osjeća ponos, ali i da osjeća zadovoljstvo i sreću što su dugi sretni. Postoje različite moralne vrijednosti, a svaki roditelj ili odgajatelj bi želio „usaditi ih“ u dijete kako bi dijete postalo dobra i poštena osoba.

Pričom se bude različiti interesi djece, kao i povezivanje starih znanja i iskustva s novo stečenim spoznajama. Također, priča pobuđuje u djeci kreativnost i maštu, poboljšava pažnju, pomaže i potiče razvoj govora i pamćenja te budi u djeci ljubav prema priči i literaturi općenito .

Nadalje, osim navedenih sposobnosti priče razvijaju i socijalno-emocionalne kompetencije kod djece. Možemo uočiti da priča utječe na kognitivne (znanje, pamćenje, pažnja, kreativnost, mašta), socijalne (vladanje, ponašanje) i afektivne sposobnosti (osjećaj ljubavi, znatiželje itd.). Priče imaju upravo velik značaj na afektivnom planu. Kroz priče djeca suočuju se s likovima, stavljuju se u njihovu kožu i tako proživljavaju različite imaginarne situacije koje u njima bude određene osjećaje i reakcije.

Najvažnija karakteristika priča je ta da imaju sposobnost prenošenja vrijednosti. Svojim sadržajem i svojim likovima priče imaju neizmjernu moć u dočaranju i prenošenju velikog broja vrijednosti koje su djeca sposobna osjetiti i prihvati. To im može pomoći da razviju svoje osobnosti, izgrade svoj karakter i stvore vlastiti pogled na svijet koji ih okružuje.

Kada učitelji pričaju priču ta aktivnost ne završava kada se dođe do kraja priče, ona se treba nastaviti kroz razgovor s djecom. Razgovor je najprirodniji način komunikacije između djece i odgajatelja. U razgovoru odgajatelji trebaju raspraviti s djecom značenje i poruke priče. Vidjeti jesu li djeca razumjela poantu priče, te ako nisu, ponoviti i objasniti im dok ne shvate. Odgajatelji mogu djeci uputiti i druge slične primjere, moralne dvojbe, ili im pomoći da razluče dobro od zla, ili druge vrijednosti koje se prenose u priči. Također, ne smijemo zaboraviti da iako priče posjeduju pregršt kvaliteta, one mogu imati i mane. Priče mogu prenositi i nasilje, loše vrijednosti (laganje, sebičnost) što ne treba biti u prvom planu priče, ali samim prisustvom u njoj djeca ih upoznaju i pamte. To ne treba biti nužno loše jer ni u stvarnom životu nije uvijek sve divno i krasno. Važno je da i kad se nađe na takve dijelove priča, da ih se ne preskoči, već posveti pozornost i raspravi o njima. Da se djetetu ukaže što je dobro i poželjno, a što nepoželjno, ili štetno i opasno. Možemo uzeti za primjer bajke koje u sebi sadrže uvijek kontrast dobro-zlo, u njima možemo pronaći puno zla, nepravde pa čak i nasilja. Međutim, u bajkama uvijek pobjeđuje dobro koje se bori i ustraje protiv zla.

Tako se dijete upoznaje i s lošom stranom ljudi i svijeta, ali ono također uviđa moć i važnost dobrog koje pobjeđuje зло. Kroz priče se, kao što je prije rečeno, prenose različite vrijednosti. Međutim, puno se priča prenosi već dugi niz godina, još od naših predaka, stoga je za očekivati da nisu sve vrijednosti koje su tada vrijedile još uvijek toliko poželjne i aktualne kao nekad. Tako se prenosi puno stereotipa, a oni najveći se i dalje odnose na tradicionalni način života, odnosno na položaj žene i muškarca. Takvi društveni stereotipi prikazuju ženu kao domaćicu, a muškarca kao glavu obitelji. Ne treba zbog toga prestati pričati takve priče, već jednostavno upozoriti djecu na takve stvari i objasniti im da su se određene stvari u društvu promijenile i da nešto što je bilo uobičajeno prije sto godina danas više nije. Razgovor s djecom o takvim dijelovima priče vrlo je važan kako bi ih se osvijestilo o vrijednostima koje se mijenjaju i objasnilo zašto je to tako. Jedino kroz razgovor i razumijevanje mogu se iskorijeniti društveni stereotipi i ostaviti otvoreni put za razvoj pravih vrijednosti.

3.3. Zašto djeca vole tradicionalne priče

Najjednostavnije, djeca vole priče jer ih razumiju i ispravno primaju njihove poruke. U predškolskoj dobi još nije razvijeno logičko mišljenje i još ne postoji potreba za racionalnim i logičkim razumijevanjem svijeta. Djeca ne razmišljaju o priči, ona je prihvaćaju cijelom svojom psihom i intuitivno razumijevaju njene poruke. Ne zamišljaju konkretne scene i ne bave se detaljima, nego doživljavaju cjelinu priče. Zato nije potrebno ublažavati ni mijenjati dijelove bajki koji odraslima izgledaju strašno. Dječja psiha shvaća da prema zlu ne treba imati milosti i ako nije kažnjeno, pravda nije uspostavljena. Mijenjanjem sadržaja mijenjamo i ključne simbole bajki i pretvaramo ih u obične priče, a one tako gube svoj smisao i vrijednost.

Priče govore djeci da treba biti plemenit, hrabar, skroman, dobar, a pohlepa i sebičnost se kažnavaju. Uče ih da se trebaju suočiti sa svojim strahovima i slabostima jer jedino tako mogu postići uspjeh. Uče ih da se dobro dobrim vraća i da nije bitno koliko smo snažni, bogati, pametni jer će i onaj najmanji i najslabiji pobjediti ukoliko posjeduje vrline. Ukratko, priče ih uče da postanu dobri ljudi.

4. Tradicionalne dječje priče projektu TRACE

U projektu TRACE prikupljene su i zapisane sljedeće priče:

Hrvatska

- Crni ovan
- Ni u drvo ni u kamen
- Crvene stine
- Mandino vrelo
- Priča o Plitvičkim jezerima
- Žabica djevojka

Grčka

- Tezej i Minotaur,
- Priča o Dedalu i Ikaru
- Čovjek, dječak i magarac

Latvija

- Zlatno jaje
- Malo pecivo
- Starčeva rukavica
- Divlje životinje i izrađivač kutija za kruh
- Kako je pčela kažnjena za laž
- Kako je muha dobila slobodu izbora

Španjolska

- Redovnik i lasica
- Putnik i zlatar
- Kako naučiti slona govoriti
- Kalif, pastir i sreća

4.1. Tradicionalne dječje priče

Sljedeće tradicionalne priče priredila je Marija Šarac, prof., prenoseći priče iz svog kraja koje se temelje na narodnim običajima, pojavama i bićima. To su Crni ovan, Ni u drvo ni u kamen i Crvene stine. Priče su napisane na zavičajnom govoru.

CRVENE STINE

CRVENE STINE

Pri samom kraju toka Cetine, brze i zelene krške rijeke, diže se Mosor, planina siva od kamena. Nema bogatih šuma kakve bi priličile takvoj planini. Smjestila se na desnoj obali Cetine, pa onako svisoka, djeluje kao da je čuva i gleda. Taj pogled je jednako kamen kao i sama planina. Sve oluje, koje se valjaju prema selima raspršenim podno Mosora i druge strane Cetine, krenu s vrha planine. Mračne i pune munja, gromova i strašnog vjetra pa prijete poljima i trudu težaka.

A tamo gdje se ljube dno Mosora i nemirna Cetina, stijene su nešto drugačije. Od samog dodira tih moćnih i hladnih stijena sa bistrom, bučnom vodom, stijene se promjenile, a na tom dijelu Cetina smirena teče prema sljedećem opasnom slapu. Čudno je i vidjeti usred tog sivila stijene koje se nježno crvene boje kriju u tom surovom kanjonu. I baš u tim stijenama mnoštvo je pećina i izvora koji za velikih kiša krenu u visokim slapovima u sam kanjon.

Ljudi su oduvijek gledali prema Mosoru kako bi se pripremali za kakvo nevrijeme, ali nekako su znali da i planina gleda njih. Znali su oni da kamen nema oči i da tamo visoko mogu živjeti samo vile o kojima znaju od kada znaju za sebe.

Nije se narod bojao vila. U njih se samo ne treba dirati. One imaju svoje zakone koje običan čovjek i ne treba razumjeti. Samo ih poštovati.

Mala Mare je bila lijepa djevojčica. Još dok je bila mala, vidjelo se da je spretnija od drugih. Kad je trebalo spasiti iz vode ili s kamena neku kozu ili janje ili prevest natovarenog konja preko potoka, ona je tu bila prva.

Njeni svirci od jasena su najljepše svirali, iako su joj prstići bili mali za izradit tako nešto, pa bi ona svirala i već tako mala pjevuckala po ledinama dok je čuvala blago. Nije ju majka puno vikala jer je Mare bez straha pomogla prati vunu u Cetini. Nije se bojala ni preko stranputica sama otici kući. Usput bi nalazila najljepše cvijeće i davala ga majci.

Uvijek je, dok bi plesala, svirala i umirivala konja pod teretom, imala osjećaj da je netko gleda. Često bi se okrenula, ali nije bilo nikog. Imala je osjećaj da taj pogled nije iza nje, nego iznad nje. Nije se ježila od tog pogleda, nego bi još uprla svoj pogled prema gore, prema planini, ne bi li ugledala tko je gleda.

Rasla je Mare i došlo je njeno vrijeme da skupa s drugim curama pleše u

kolu. Plesala je ona, pjevala i glasno se smijala. Njeno pjevanje i smijeh su odjekivali, pa joj se činilo da se nekad stapaju sa hučanjem rijeke, pa se svi zvukovi odbijaju o Crvene stijene na drugoj strani. I nekad joj se činilo da bi se vratili do nje, ali drugačiji, sa riječima koje nije razumjela, tihom pjesmom koju nije poznavala, ali joj bile nekako mile. Činilo joj se kao tajna koju treba čuvati, ali ne strašna tajna koja opterećuje nego kao poseban dar kojeg ne smije izgubiti ni dijeliti.

Takvih trenutaka u Marinim danima bilo je sve više. Tihi šapat ju je pratio dok je sama plesala i pjevala. A taj šapat je bio mekan, topao... Ponekad bi prepoznala tiki razigrani smijeh. Riječi nije razumjela. To se nikada nije događalo dok je bila s drugima. Najjasnije je bilo kad bi jašući na konju, išla na pašu ili pojilo. Šum vjetra bi se pretvarao u poznati zvuk nepoznatih riječi i veseli smijeh.

Neke žene u selu znale su dobaciti neko upozorenje, tobože dobromanjerno...

Ne pleši Mare toliko, ne rasplići kose... Ostavi se konja... Vidjet će te vile. Opasno je to.

A ona nije slušala. Ništa zlo nije vidjela u tome što je sve to voljela. Nije se htjela ni odreći ni onih neobičnih pjesama, riječi i smijeha.

Jedne ljetne večeri, kad su se vraćali seljani iz polja, a nebo crveno i zemlja tvrda od suše otežavalо im put, ostala Mare malo duže kod Cetine. Odlučila se odmoriti se kraj vode koju je silno voljela, a znala je kad je sama da će možda i oni koji joj pjevaju pjesmu doći do nje, pa će malo uživati u pjesmi pa lagano na konju kući.

Odjednom začuje zvuk kopita, ali ne jednih, jer je ona to znala raspozнатi, nego desetke kopita kako idu u trku prema njoj. Pogleda ona svoga konja. On samo pridignu glavu, ali nije se poplašio nego je tiko zarzao i stresao onom lijepom grivom, kao kad sretne nekog poznatog. Onda se okrenula i ugledala desetak djevojaka, nestvarne ljepote. Haljine im bljeskaju kao voda i kradu ono crvenilo sunca na zalasku. Kose im duge i raspletene, lice bijelo, oči zelene kao voda Cetine... pa po ledini plešu i vrte se i smiju, pjevaju zvukovima koji su Mari bili tek slutnji. U toj pjesmi odjekuje tiha jeka planine, žubor potoka i rijeke i pjesma slavuјa. Gledala ih i pitala se kako čuje konje, a ne vidi ih.

Gledala je vile kako plešu, a zatim se jednoj podigne porub haljine. Tada ugleda kopita umjesto stopala. Znala je u tom trenutku da ispred nje plešu vile. Sjetila se što su joj žene govorile, ali nije joj bilo žao, jer ovako nešto ne bi nikad vidjela da ih je poslušala! Obrate joj se vile - došle su s njom zaplesati kolo jer su je gledale s Poljičke strane dok je odrastala. Vidjele su i njenu

hrabrost i ljubav i pažnju iskazanu svom konju. Imala je sve što imati treba da bi te vile u kolo pustile. Nasmiješe joj se vile i pruže oj ruke, pa potrčala Mare prema njima i plesala ljepše nego ikad u životu. Sad je i razumjela o čemu pjevaju.

Vile se malo zaigrale pa i konju splele grivu, trčale s njim po poljima, iako je večer davno pala i uhvatila se noć. Zvijezde s neba i pun mjesec - vidjelo se kao po danu. Trčale do izvora, do Cetine, preko polja i ledina, preko stijena i potoka. Cijelu noć tako pjevale i plesale. Pred zoru konja u trku otpratile kući, a Maru povele sa sobom u pećine u Crvenim stijenama.

Tu večer kad ni Mare ni konj nisu došli kući, majka stala gorko plakati. Pitala druge djevojke je li ih tko vidio. No nitko ne vidješe Mare. Tražila i dozivala svoju kćer svu noć, sjedila pred kamenim pragom na bančiću i gledala u zvjezdano nebo, molila Boga nadajući se da je svaki šum koji čuje korak njene kćeri. Tako je dočekala konja u trku pred zoru koji onako sav mokar uđe u pojatu. Kako još nije svanulo, ponada se ona da je i Mare došla. Uđe u pojatu za konjem i vidi da je nema. A onda malo bolje pogleda i ugleda pletenicu koja je za duplo duža od grive kakvu ljudska ruka sigurno ne može splesti. Znala je mater da su to vile. Srce joj se steglo. Znala je da je svako traženje uzaludno. Bude li se Mare svidjela vilama, vratit će je. Ostalo je samo moliti se i nadati se da se tako i dogodi.

Sedam dana je Mare vtlala s vilama. Po noći, za mjesecine, plesala i pjevala. S njima se na izvorima umivala. A po danu u dubokim pećinama, visoko u stijenama, spavala. Sad je već razumjela njihov jezik. Rekle su joj da nikad ne ostane ljudsko biće s njima živjeti. Vratit će je kući kad se ugasi svjetlo mjeseca. Za sve ono što je lijepoga doživjela ne plaća ničim, dobila je zbog svoje posebnosti, hrabrosti i dobrote. Vile su joj rekле biti uvijek na pomoć ako je netko u selu napadne, one će se osvetiti i zagorčati im život. Samo je jedan uvjet mirnog povratka. Ne smije nikada reći kako se dolazi do pećina u Crvenim stijenama Mosora ni što su vile zapravo. Mora šutjeti o tome kako žive i na koje bunare među ljude dolaze. Nije to Mari bilo teško jer iako je uvijek bila spremna pomoći ljudima nije im puno vjerovala, pa joj je čuvanje tajne bilo lako. A i nije nikako htjela razljutiti vile koje su joj sada bile prijateljice.

Vratila se kući sedmi dan. Umorna od plesanja, raščupane kose pune pletenica, rukavi i skuti pokidani... Zagrlila majku. Nije plakala. Bila je mirna. Ima svoje zaštitnice. A i u selu nisu puno pitali, samo su rekli:

Odnile je vile u Pojičke stine!

A ona proživjela miran život kojeg su krasile uspomene koje i nije željela ni s kim dijeliti.

NI U DRVO, NI U KAMEN

NI U DRVO, NI U KAMEN

Jjednom selu kraj rijeke Cetine živjela je jedna djevojčica. Prema svima je bila ljubazna. Razigrana djevojčica bila je omiljena među vršnjacima. Razlikovala se od njih jer je voljela sjediti u društvu starijih i upijati njihove priče, čak i kada ih nije razumjela. Bila je pristojna pa bakine prijateljice nisu zamjerale što je dovodi sa sobom. Tako je veza najmlađe unućice i njene bake bivala sve jačom kako je vrijeme prolazilo.

Djevojčica je odrasla u lijepu djevojku. Baka je pozorno pratila tko je na nju bacio oko, a još više na to, tko se svidio njenoj mezimici. Govorila joj je kako to mora biti netko tko će je voljeti baš takva kakvom je, jer ako ne bude, tada nikada neće biti sretna. Unuka je te riječi pripisivala velikoj bakinoj ljubavi i nije znala što to znači „voljeti te baš takvu kakvom jesi“. Puno je savjeta još baka govorila svojoj unuci. Većinu je prihvaćala jer je baka sve objasnila osim onog „takva kakva jesi“. Kada bi je upitala, baka bi joj odgovarala kako će znati značenje tih riječi kada dođe vrijeme i kako joj ona to ne može sada objasniti.

Svidio se unuci momak iz njenog sela. Baka nije bila zadovoljna i govorila je unuci kako je on dobar, ali nije za nju, jer se boji što će biti kada dođe njeno vrijeme. Unuka nije razumjela, ali nije puno ni pitala. Onako zaljubljena, molila je baku da ga prihvati. Opet je baka ispunila svojoj unuci želju. Prošlo vrijeme, spremila se dota, došlo vrijeme za udaju. Pir je bio kao i svaki drugi; pun pjesme i veselja. Život se nastavio sasvim uobičajeno.

Vrijeme je prolazilo, a baka je bila sve slabija. Govorila je unuci da će sve što ona zna i ima biti preneseno na nju – jer je najmlađa i najdraža joj unuka. Došlo je ubrzo njeno vrijeme. Ispratila dostojanstveno unuka baku, a svako brecanje zvona u dušu bi je taklo.

Nije prošlo puno vremena, a unuka je noću sve lošije spavala. Ujutro je sve umornjom izgledala.

Zabrinuo se njezin muž, ali bi nakon teška kopanja u polju i večere, čvrsto zaspao. Ipak, bilo mu je sve više sumnjivo kako njegova žena izgleda. Jednu noć je nemirno sanjao, pa se naglo probudio. Prenuo se od šoka. Njegova žena nije bila u krevetu. Htio ju je pričekati, ali je umoran opet zaspao. Kad se probudio, njegova žena je mirno spavala pored njega.

Odluči sljedeći dan malo manje raditi, za večeru malo manje pojesti i malo

manje vina popiti. Kad su legli, on se pravio da spava. Nakon nekog vremena, mlada žena se digne iz kreveta. Skine onu tešku spavaćicu od sukna i ode do komina. Žena uze crnilo s tava i bronzina i maže se dok god nije bila potpuno crna. Tada reče:

Ni u drvo ni u kamen

Već u Puju pod orije.

Kad je to izgovorila, žena je nestala.

Muž onako prestrašen ipak odluči slijediti je da sazna gdje ide i što radi. Lako je bilo skinuti spavaćicu i namazat se čađom, ali u onom strahu nije zapamtilo što je točno rekla pa izgovori:

I u drvo i u kamen

I u Puju pod orije.

Nađe se odjedanput vani, a udara u svako drvo i u svaki kamen. Nisu udarci bili baš lagani. I tako ga nosio neki vihor i udara sa svih strana. Sav izubijan, odjedanput nađe se iza neke stijene. Prepozna mjesto. Tu je bilo najviše orija u mjestu. Ali ono što nitko nije znao da se tu po noći druže vješte žene koje znaju kako doći, a nijedna nije bila izubijana kao on. Gledao on njih tako u čudu i veliku strahu, nije mogao zamisliti da je tu i njegova dobra žena.

One su sjedile u krugu, pjevale neke tihe pjesme, smijale se iza svega glasa. Na sredini kruga bila je zapaljena vatra koja je svako malo pucketala, kako već vatra na kominu pucketala, samo puno jače i svjetlije. Na toj vatri nalazio se veliki bronzin iz kojeg se dimilo. Svako malo jedna od njih je ubacila u bronzin nešto od čega bi dim bio još jači pa se širio dalje od kruga gdje su one sjedile. Osjetio čovjek kako ga dim i mirisi mantaju i smanjuju onaj strah koji ga je bio sasvim obuzeo, pa bi se i on smijao, ali je znao da one ne smiju shvatiti da je on tu pa se jedva suzdržavao. Ta ritmična buka ga pomalo uspavala pa je na neko kratko vrijeme i zaspao.

Onda je najednom čuo dole iz sela kako pijetlovi pjevaju. Sve stade, svi drugi zvukovi. Odjednom sve one žene prekrivene crnilom i čađom, jedna po jedna pretvori se u plamenu kuglu i svaka odletjela u pravcu odakle je došla. Svaka prema svome selu prije zore i zvijezde Danice u najtamnijem dijelu noći. Kao da su s neba zvijezde odlučile otići prema zemlji. Koliko ga je čudilo ovo prije što je video, ovi plamenovi koji lete su ga još više prestrašili. Gledao je i nije se mogao pomaknuti.

Bližila se zora. Sunce se već naziralo. Tek tada se malo razbistrio i postao svjestan da je u po planine namazan čađom i bez odjeće. Sjeti se riječi, ali već

je bilo prekasno. Previše je bilo svjetla da bi vijar došao po njega,. Svanuo je dan, a on je, skrivajući se u strahu da ga netko ne vidi, nekako pokušao doći do svoje kuće. Nije to bilo lako. Vodarice u to vrijeme idu do izvora po vodu. Djeca vode blago na pašu, a marljivi težaci već se spremaju u polje.

Veći dio sela je prošao i bio blizu svog zaseoka. Tamo ga ugleda njegov kum. Kad ga je video onako golog, crnog i punog modrica i ogrebotina, nije ga prepoznao pa se počeo od straha krstiti i moliti na sav glas. Rekao mu ovaj da mu je on kum i samo da ga uvede u kuću i nečim ogrne pa da će mu sve reći. Kad se opravio od silnog straha i prepozna mu glas, kum ga primi, ogrne i sve sasluša.

Vjerovao je kum svome prijatelju i sam se sjetio što je tu noć doživio. Treba se oteliti krava pa se digao prije zore. Kad je prošao kraj susjedine kuće, svijeća kao da se zapalila jače nego ikad pa je jasno video susjedu u kući kako se prije zore i Danice umiva i po kući mete.

Kad je muž poslušao kuma i došao kući, žena mu potrči u susret i vidi ga cijelog izubijanog.

A on joj reče: *I u drvo i u kamen*

I u Puju pod orije.

Izraz njezina lica sve mu je rekao.

Svaku večer je sakrivao tave i bronzine. Žena više nije bila neispavana, ali ni vesela kako je do tada znala biti. Sjetila se svoje bake i shvatila značenje riječi „takva kakva jesi“.

CRNI OVAN

CRNI OVAN

Kad udari litnja žega pa gori nebo i kamen i ništa više u suvoj zemji nereste svi iđu Cetini. Uz Cetinu su i za najžešći vrućina ledine zelene, a šta si posadijo možeš zalivat do mile voje. Živina se ladi u ladovini i napoji na Cetini i potoku. A popodne kad je živina već sita i leži, a vrućina popusti, dica bi učila plivat. Didovi bi ji zavezali konopčićon da ji voda ne odnese pa je tako malo po malo svako dite naučilo plivat.

Cetini se dolazi ranon zoron, prije vrućine. Kako se diže sunce na nebu nije lako radit ni tako blizu vode. Svi čekaju čut zvono koje se ne čuje s Crkve iz sela (jer je poje duboko u kanjonu), nego se čuje od crkve s druge strane Cetine di je blaži kanjon, a crkva na visokoj stini, iznad Studenaca, pa se vidi i čuje svugdi uokolo. To zvono označava najvažniji dio dana. Rađa se prikida, judi se krstu, onako umorni od truda i kopanja. Žene od branja jabuka i trišanja.

Zvoni podne. I strašno jako se čuje zvono, ko da je iznad glave. Svi zvukovi odjedanput zamuknu i samo ta jaka zvonjavina prikrije kanjon i poje uz Cetinu.

E baš u tom trenu triba sist oko panja, prikrstit se i ručat. To svi znaju i niko ne smi postupit drukčije. Sva dica odavno znaju kako je opasno ne učinit u to vrime baš tako. Ne znaju zašto, to se ne govori...A svi znaju...

Uvik među dicon ima oni koji ne volu slušat šta im se govori. Tako i ovde od puno dice, baš on, mali Josip je mora radit onako kako je on tijo. Ne samo da nije sijo i prikrstio se, nego je, što je najgore, otiša još dok je zvonilo podne pravo u Cetinu. Mislio je kako mu mater govori ako ode vruć u Cetinu da će ga puntat ili uvatit grč pa se utopit. To mu se činilo ko neka priča za malu dicu.

Malo je nogon zagazijo i gleda u vodu, skinijo se i dio okupat...A onda je diga pogled... Na srid Cetine leži crni veliki ovan. Oči crne ko noć svjetlucale se od sjaja vode i sunca u tom vedrom, vrućem litnjem danu. Rogovi crni, veliki i savijeni ko neke dvi velike debele kjuke. A crno runo se svjetluca od kapi koje vrcaju priko brzaca na Cetini. Leži ovan i gleda maloga. On, zanimio od stra, pa nije moga dozvat čaću ni mater ni starijeg brata... I dok je tako sta bez glasa nije moga ni mislit ni micat se. Ovan na sri Cetine i daje mirno leži i gleda ga strašnin pogledon. U dilu razuma koji mu je osta, sitio se kako bi čujo priču na kominu, zimi, kad su stariji mislili da spava, a on sam mislio da sanja, kako onaj ko u podne ugleda ovna na Cetini mora bit brži od njega i doć kući, stat u kući i ne izlazit tri dana i tri noći, inače mu nema života!

Sitijo se kako bi govorili da će onaj ko ga vidi poludit ili umrit. A od oni koji su ga dosad vidili samo jedan uspio doć kući. Svi drugi su došli do Velike ploče (po puta do Cetine) i tu su ji našli.

Sve je drugo u tom trenu zaboravijo samo se toga sitijo, i čin su ga noge, onako treskave od stra, poslušale poletio mali po konja na ledinu, i gol zajašio pa tiraj konja uzbrdo. Tira ga je krikovima i konopon. Nije se usudijo pogledat je li onaj ovan za njin krenijo. Zna je, ako ga još jedan put pogleda u oči onin strašnin pogledon da svakako neće to priživit. Leti konj, na toj strašnoj žegi, mokar a Josip leden od stra koji ga nemilice trese. I ježi mu se koža po leđima jer je siguran da je ovan iz njega. Najveću uzbrdicu su prošli i već bili blizu kuća, kad je starac koji je iša s potoka kući ugleda taj prizor!

Kad je ugleda konja s kojeg se para u sri lita u sri podne diže i u toj pari golog momčića koji je modar od stra i kriči i tira konja. Poplašio se starac i mislio kako neka zla sila trči prema kućan. Odlučio zaustavit zlo pa sta nasrid prašnog puta i diga obe ruke u zrak. U jednoj ruci mu ščap, drugon se prikrstijo i zavika ne bi li odvratio to što leti u pari i prašini, od zaseoka. Kad je on zavika, izbezumjeni, pristravjeni konj poleti još brže jer je osjetio da je blizu njegova pojata i da je mukan sigurno kraj. Taj galop konja se čujo puno prije nego je konj doša do pojate, pa Josipov stric izade pogledat kakva je to buka u podne. Ima je šta vidi. I on je na prvu promislijo kako nika zla sila dolazi. Kad malo boje pogleda, uz zadnju uzbrdicu do kuće leti njijov konj a na njemu mali. Zva je on konja imenon da se zaustavi, ali konj onako umoran i poplašen nije sta ni na poznati glas. Nego s uzbrdice put pojate. A stricu prođe kroz glavu kako je za ulaz na konju u pojatu Josip već prevelik, taman za glavu. Brzo se okreće stric i zgrabi Josipa sa konja a konj taman ispod parapeta uša na svoja jasla. Da je stric malo zakasnijo, Josip bi pravo glavon u parapet u onoj brzini...

Spasijo je stric Josipa. Nije Josip izlazio iz kuće tri dana i tri noći. Sluša je sve šta su mu rekli da mora. Zna je zašto, kad zazvoni podne triba sidit ispod zida u ladu, prikrstit se, ručat i odmorit i ne ići do vode.

4.2. Radionice u OŠ Josip Pupačić

Učeći djecu pričama i njihovim vrijednostima i poukama, ovu smo temu u školi malo proširili.

S djecom smo izvodili:

- radionice čitanja u učionici i školskoj knjižnici
- radionice dramatizacije
- radionice kreativnog pisanja (promjeni završetak priče, stvaranje vlastite priče...)
- radionice kreativnog pričanja (postao si lik u priči)
- likovne radionice
- glazbeno – plesne radionice (upoznajemo tradicijske pjesme i plesove)
- sportska radionica (upoznajemo sportove iz prošlosti, tradicijske igre).

- Zašto je dječak otišao na rijeku u podne?
- Kakvo je vrijeme u podne u sredini ljeta?
- Što je dječak video?
- Je li crni ovan zao? Je li svaka crna životinja zla? Zašto tako misliš?
- Što je osjetio gledajući crnog ovna?
- Jesi li ti ikada osjetio/osjetila takav strah?
- Što je Josip napravio kad ga je obuzeo strah?
- Što bi ti napravio/napravila?
- Zašto nije išao roditeljima i braći?
- Ponašamo li se razumno kad se previše bojimo?
- Zašto je Josip mislio da ga crni ovan slijedi? Zašto se nije okrenuo?
- Kako bi ti postupio/postupila?
- Je li strah ikada dobar? Kada?
- Je li neposluh ikada dobar? Kada?
- Treba li neposluh biti kažnjen?
- Jesi li i ti ikada bio kažnjen/kažnjena zbog neposlухa?
- Što je Josip shvatio na kraju bajke, koju pouku je izvukao ?

4.2.1. Primjer radionice (Crni ovan)

MOTIVACIJA

- Na ploču lijepim kartice s riječima: crni ovan, Cetina, Josip.
- Učenici objašnjavaju riječi, pokazuju im fotografije ovna, rijeke Cetine.
- Navodim učenike da nagađaju sadržaj bajke.

ČITANJE BAJKE

ANALIZA BAJKE – RAZUMIJEVANJE I RAZMIŠLJANJE

- Što je bajka?
- Koji su likovi stvarni a koji nestvarni?
- Koje se godišnje doba spominje u priči?
- Kako se zvao dječak?
- Po čemu se Josip razlikuje od druge djece?
- Jesi li ti uvijek poslušan/poslušna?

ZAKLJUČAK

- Objasni mudru izreku „U strahu su velike oči.“
- Plaše li odrasli ponekad djecu kako bi ih spriječili da čine nešto što ne smiju?

STVARALAČKI RAD

- Ilustracija bajke: crtež, strip.

5. Rezultati projekta TRACE

Sudjelujući u projektu TRACE, knjižničari, učitelji i učenici Osnovne škole Josip Pupačić, upoznali su se s bogatom europskom mitologijom, tradicionalnim vjerovanjima i običajima drugih naroda. Slušajući priče iz Grčke, Latvije i Španjolske, prepoznali smo i uočili poveznice s hrvatskim pričama: vjerovanje u božanstva i mitološka bića, poštivanje temeljnih moralnih i etičkih vrijednosti kojima se i pojedinca i društvo usmjerava ka općedruštvenim prihvaćenim vrijednostima. U pričama se potiče na dobronamjernost, skromnost, marljivost, na kritičko razmišljanje koje pomaže da jasno i nepristrano rasuđujemo i donosimo zaključke.

Na radionicama provedenim u nastavi, učenici su rado slušali priče, postavljali pitanja, preispitivali postupke likova iz priča na kojima su gradili i osvještavali svoje ponašanje, djelovanje prema samom sebi, ali i prema drugima. Upoznavši se s pričama, učenici su došli zaključka da sve tradicionalne priče sadrže vrijednosti kojima bismo trebali težiti i primjenjivati ih u život. Potaknuti pričama i njihovim poukama, zainteresirano su istraživali i tradicionalne običaje koji se vežu uz njihov kraj, te su tako i sami zapisali tradicionalne priče svog mesta.

GALERIJA LIKOVNIH RADOVA

GALERIJA LIKOVNIH RADOVA

GALERIJA LIKOVNIH RADOVA

9 789534 956908